

Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет

**ІННОВАТИКА
У ВИХОВАННІ**

Збірник наукових праць

Випуск 1

Засновано у 2015 році

Рівне – 2015

УДК 37 : 005.591.6

I - 66

ББК 74.200

Інноватика у вихованні : зб. наук. пр. Вип. 1 / упоряд. О. Б. Петренко ; ред. кол. : О. Б. Петренко, Н. М. Гринькова, Т. С. Ціпан та ін. – Рівне : РДГУ, 2015. – 288 с.

До збірника увійшли наукові праці, здійснені у галузі теорії і методики виховання. Статті спрямовані на багатоаспектне висвітлення основних напрямів, сучасних підходів до змісту, форм і технологій виховного процесу, починаючи від дошкілля і завершуючи вищою школою.

Редакційна колегія:

Головний редактор: **Петренко Оксана Борисівна**, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету;

Заступники головного редактора: **Гринькова Надія Михайлівна**, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету;

Відповідальний секретар: **Ціпан Тетяна Степанівна**, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету.

Члени редакційної ради:

Сухомлинська О. В., доктор педагогічних наук, професор, академік НАПН України, Академік-секретар Відділення загальної педагогіки та філософії освіти НАПН України;

Бех І. Д., доктор психологічних наук, професор, академік НАПН України, директор Інституту проблем виховання НАПН України;

Пустовіт Г. П., доктор педагогічних наук, професор, Вчений секретар Відділення загальної педагогіки та філософії освіти НАПН України;

Павелків Р. В., доктор психологічних наук, професор, проректор з науково-педагогічної та навчально-методичної роботи, завідувач кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету;

Коберник О. М., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії та методики трудового і професійного навчання, директор Інституту природничо-математичної та технологічної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини;

Лобода С. М., доктор педагогічних наук, професор, доктор габілітований, професор звичайний Вищої школи інформатики і прикладних наук (м. Лодзь, Республіка Польща).

Члени редколегії:

Безкоровайна О. В., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри методики викладання іноземних мов Рівненського державного гуманітарного університету;

Вербець В. В., доктор педагогічних наук, професор, декан художньо-педагогічного факультету Рівненського державного гуманітарного університету;

Войтович І. С., доктор педагогічних наук, професор кафедри інформаційно-комунікаційних технологій та інформаційних засобів навчання Рівненського державного гуманітарного університету;

Лісова С. В., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії та методики професійної освіти Рівненського державного гуманітарного університету;

Литвиненко С. А., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри практичної психології та психотерапії Рівненського державного гуманітарного університету;

Карпенчук С. Г., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету;

Поніманська Т. І., кандидат педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки і психології (дошкільної і корекційної), проректор з наукової роботи Рівненського державного гуманітарного університету;

Федяєва В. Л., доктор педагогічних наук, професор, проректор з наукової роботи Херсонського державного університету;

Шугаєва Л. М., доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії Рівненського державного гуманітарного університету;

Ящук І. П., доктор педагогічних наук, професор, декан факультету початкової освіти та філології Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії;

Бісовецька Л. А. кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики виховання РДГУ;

Дупак Н. В., кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики виховання РДГУ.

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації КВ № 21161-10961Р.

Упорядники: проф. **Петренко О.Б.**, доц. **Ціпан Т.С.**

Науково-бібліографічне редагування: **наукова бібліотека РДГУ**

Рецензент: **Пустовіт Г.П.** - доктор педагогічних наук, професор, вчений секретар Відділення загальної педагогіки та філософії освіти НАПН України

Друкується за рішенням Вченої ради РДГУ (протокол №9 від 24 квітня 2015 р.)

Редакційна колегія не завжди поділяє точку зору авторів.

ЗМІСТ

Передмова	6
Бех І.Д. Особистість у контексті орієнтирів розвивального виховання	7
Пустовіт Г.П. Теоретико-прикладні складові інноваційного розвитку системи позашкільної освіти і виховання	14
Павелків Р.В. Структура, зміст та детермінанти морального розвитку особистості: ретроспекція та перспективи	24
Петренко О.Б. Інноватика у вихованні: засадничі положення	38
Карпенчук С.Г. Мета виховання як соціально-педагогічна стратегія	48
Кристочук Т.Є. Особливості формування готовності вчителя до здійснення педагогічної діяльності та виховання учнів у країнах західної Європи	59
Лісова С.В. Проектування інноваційних педагогічних систем підготовки фахівців у галузі технологічної та професійної освіти	70
Литвиненко С.А., Кіт Н.В. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до естетичного виховання молодших школярів у процесі педагогічної практики: рефлексивний підхід	78
Баліка Л.М. Екстраполяція досвіду роботи шкільної бібліотеки у процесі розвитку інтересу до читання	86
Бісовецька Л.А. Українські мультфільми як засіб морального виховання дітей	93
Бричок С.Б., Павелків О.М. Роль психолого-педагогічної діагностики у проектуванні виховної діяльності педагога	103
Гринькова Н. Формування моральної вихованості молодших школярів: теоретичний та практичний аспекти	111
Дупак Н.В. Інноваційна діяльність як складова професійної компетентності майбутнього вчителя	119
Кособуцька Г.П. Організаційно-педагогічні умови національно-патріотичного виховання підлітків у позакласній роботі	127
Сергеєва Н.В. Соціально-психологічний аналіз проблеми ціннісно-орієнтованої активності молодших підлітків	139
Сойчук Р.Л. До проблеми сутності національного самоствердження особистості	147
Стельмашук Ж.Г. Екстраполяція досвіду виховання дисциплінованості учнів вітчизняних шкіл в умовах роздільного навчання (1943-1954 рр.) у сучасну систему освіти і виховання	157
Ціпан Т.С. Сюжетно-рольові ігри як засіб громадянського виховання	170

Доробки молодих науковців

Беднарська А.А. Педагогічні ідеї В. О. Сухомлинського щодо естетичного виховання: актуалізація досвіду	181
Вознюк М.О. Організація превентивного виховання в загальноосвітній школі: управлінський аспект	186
Єрмейчук В.І. Розвиток В. О. Сухомлинським індивідуалізованого підходу до важких дітей	192
Зінченко А.В. Морально-ціннісні орієнтації як умова формування гуманістичного спілкування молодших школярів	198
Зубок О.В. Засади розвитку креативних здібностей школярів	205
Карпович Ю.В. Психолого-педагогічні особливості виховання дисциплінованості учнів молодшого шкільного віку	212
Кличко А.О. Теоретичні основи виховання національної гідності молодших школярів у позаурочній діяльності	221
Кондратюк К.С. Проблема національного виховання учнівської молоді у педагогічних дослідженнях класиків української педагогіки	229
Конончук Д.В. Виховання у молодших школярів ціннісного ставлення до природи в позаурочний час	235
Корпан І.В. Обґрунтування та змістова характеристика готовності майбутніх вчителів початкової школи до роботи з інтелектуально обдарованими учнями	241
Марієн Ю.С. Зміст та особливості формування професійної компетентності майбутніх учителів початкових класів у процесі педагогічної практики	247
Мацько О.В. Виховне середовище як засіб формування культури здоров'я у молодших школярів	253
Нікітчук А.О. Вікові аспекти громадського виховання учнів молодшого шкільного віку	259
Полюхович М.І. Проблема формування національної самосвідомості учнів молодшого шкільного віку в науковому дискурсі	265
Сінокоп О.В. Формування гуманістичних цінностей у майбутніх вчителів початкових класів	274
Якимець М.Г. Проблема підготовки майбутніх учителів початкових класів до організації художньої творчості учнів	281
Відомості про авторів	287

Н. М. Гринькова

**ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ ВИХОВАНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ:
ТЕОРЕТИЧНИЙ ТА ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТИ**

Анотація. У статті розкрито зміст і структуру понять «моральна вихованість», «моральна культура», охарактеризовано їх складові компоненти; представлена технологія морального виховання молодших школярів, яка передбачає використання системи відповідних організаційних форм і методів, здійснено опис програми тренінгових виховних занять; охарактеризовано систему спеціальних тренінгових вправ, апробованих авторкою у контексті проведеної дослідно-експериментальної роботи.

Ключові слова: моральна вихованість, моральна культура, форми, методи організації виховної роботи, тренінгові виховні заняття, молодший школяр.

Аннотация. В статье раскрыто содержание и структура понятий «нравственная воспитанность», «нравственная культура», охарактеризованы их составные компоненты; представлена технология морального воспитания младших школьников, которая предусматривает использование системы соответствующих организационных форм и методов, осуществлено описание программы тренинговых воспитательных занятий; охарактеризована система специальных тренинговых упражнений, апробированных автором в контексте проведенной опытно-экспериментальной работы.

Ключевые слова: нравственная воспитанность, нравственная культура, формы, методы организации воспитательной работы, тренинговые воспитательные занятия, младший школьник.

Annotation. In the article it is exposed maintenance and structure of concepts «moral breeding», «moral culture», they are described component components; presented technology of moral education of junior schoolboys, which foresees the use of the system of the proper organizational forms and methods, description of the program of treningovikh of educate employments is carried out; the system of special treningovikh of exercises, approved an author in the context of the conducted doslidno-eksperimental'noy work is described.

Keywords: moral breeding, moral culture, forms, methods of organization of an educate work, to training educate employments, junior schoolboy.

Постановка проблеми. Розбудова українського суспільства детермінує процеси формування в підростаючого покоління таких моральних рис, як гуманність, чесність, працьовитість, діловитість та інші. Однак, через тенденцію до зростання бездуховності, нівелювання цінностей життя, загострення питань сімейного виховання, становленню повноцінної підростаючої особистості не надається належна увага. Розв'язання цієї проблеми можливе завдяки створенню гнучкої системи виховання дітей та молоді, яка б урахувала і потреби часу і, водночас, задовольняла запиту та інтереси підростаючої особистості.

У “Концепції виховання гуманістичних цінностей учнів” [1], “Концепції виховання дітей та молоді в національній системі освіти” [2], а також у “Національній доктрині розвитку освіти України у ХХІ столітті” [4] зазначено, що одним із пріоритетних напрямів реформування системи освіти є утвердження принципів загальнолюдської моралі.

Таким чином, моральне виховання дітей та учнівської молоді сьогодні є важливою складовою змісту роботи навчальних закладів різних типів, головним завданням яких є формування моральної культури, активної життєвої позиції, правил співжиття, єдності слова і діла в підростаючої особистості.

Аналіз останніх досліджень з проблеми. Проведений нами аналіз науково-педагогічної та методичної літератури засвідчив, що окресленій проблемі присвячено ряд

досліджень. Так, філософські засади і передумови морального виховання охарактеризовано в роботах А.Ахвердова, Н.Бердяєва, А.Гусейнова, Н.Крутова, А.Лопуховської, О.Целікової та інших.

Психологічні механізми та закономірності морального виховання школярів розкрито в роботах психологів: С.Анісімова, Т.Ващенко, В.Гуріна, М.Іванчук, Д.Колесова, Н.Непомнящої, Р.Павелківа, В.Рибалки, Є.Суботського.

Методи та форми організації морального виховання вивчали Е.Беловерцев, З.Васильєва, В.Кротов, Л.Маленкова, В.Чорнокозова, Н.Щуркова. Технологічний підхід у навчально-виховному процесі обґрунтовано Л.Маленковою, О.Пехотою, Л.Шульгою, В.Кукушиним. Особистісно орієнтований підхід в організації морального виховання вивчали І.Бех, О.Бондаревська, В.Бучківська, К.Чорна, І.Якіманська.

Актуальність порушеної проблеми зумовила вибір теми статті, мета якої полягає в розкритті теоретичних та практичних аспектів формування моральної вихованості молодших школярів в закладах освіти.

Виклад основного матеріалу. Одне з найважливіших місць у системі виховання підростаючих поколінь, як вже зазначалося, посідає моральне виховання, під яким розуміють планомірний, цілеспрямований процес організації та стимулювання різнобічної діяльності учнів, їх спілкування, спрямований на оволодіння школярами моральною культурою, яка визначає ставлення школярів до навколишнього світу.

Одним із важливих показників, які відображають стан виховної роботи у навчальних закладах, є рівень моральної вихованості молодших школярів. Під моральною вихованістю ми розуміємо певну властивість особистості, яка визначається наявністю і ступенем сформованості комплексу моральних якостей, що відображають розвиток особистісних характеристик, ставлень молодшого школяра до оточуючого соціального середовища, а також моральної поведінки.

Важливою складовою моральної вихованості дітей молодшого шкільного віку є утвердження істин, норм, правил моральної культури у повсякденному житті, тобто процес морального виховання безпосередньо спрямований на оволодіння школярами моральною культурою.

Моральна культура – це засвоєння особистістю моральних норм, принципів, категорій, ідеалів суспільства на рівні власних переконань, дотримання їх як звичних форм особистої поведінки.

Структуру моральної культури складають знання, почуття, ставлення, поведінка, світогляд. З огляду на це змістом виховної діяльності в закладах освіти по становленню моральної культури учнів є формування у них системи моральних знань, почуттів, ставлень, поведінки.

Формування моральної культури школярів здійснюється у різноманітних видах діяльності: навчальній, трудовій, громадській, особливо в таких її видах, де учні усвідомлюють необхідність надання допомоги слабшим, молодшим, хворим, а також старшим людям.

Аналіз психолого-педагогічної літератури дає змогу констатувати сензитивність молодшого шкільного віку в контексті формування моральних знань, моральних якостей, моральних переконань, моральних почуттів, моральних цінностей, моральної спрямованості поведінки, моральних звичок, моральних якостей, моральної свідомості та моральної культури, адже в цьому віці закладаються основи моральних вчинків, поведінки.

У процесі організації виховного процесу важливо враховувати вікові зміни морального розвитку молодших школярів, слід орієнтуватися на необхідність реалізації структурних компонентів моральної вихованості, а також враховувати вплив соціальних факторів, які визначають спрямованість морального розвитку учнів молодшого шкільного віку.

Слід відзначити, що в процесі морального виховання молодших школярів ефективним, як засвідчили результати проведеного дослідження, є застосування позитивного прикладу

моральної поведінки, що в свою чергу висуває високі вимоги до особистості педагога, який має не лише повчати молодших школярів, а й сам бути високоморальним у своїх діях та стосунках із оточуючими людьми. Зазначене вище дає підстави говорити про актуальність суб'єкт-суб'єктних стосунків між педагогом та учнями початкових класів, побудову виховного процесу на принципах гуманізму, співробітництва, співтворчості.

Важливою умовою ефективної організації морального виховання учнів початкових класів, на нашу думку, є, насамперед, врахування системного підходу, який реалізується на макро-, мезо- та мікрорівнях.

Так, макрорівень передбачає проведення роботи з підвищення компетентності педагогів з проблем морального виховання учнів молодшого шкільного віку, а також комплексну підготовку батьків до створення необхідних умов для зростання рівня вихованості їхніх дітей. Реалізація системності на мезорівні передбачає здійснення виховної роботи в контексті морального формування учнів початкових класів. Застосування матеріалів моралезнавчого спрямування під час проведення навчальних занять визначено нами як реалізація мікрорівня системного підходу.

У виховній роботі з учнями молодшого шкільного віку необхідно активно застосувати систему організаційних форм, яка передбачає врахування їхніх потреб та інтересів. З огляду на це, запропонована технологія морального виховання передбачає використання системи організаційних форм, до яких належать такі: виховні тренінгові заняття (мандрівки, змагання, години спілкування, години відвертої розмови), морально-етичні бесіди, морально-етичні інформаційні хвилини, диспути, конкурси, екскурсії, виставки, презентації, благодійні акції та рейди, “зустрічі в колі сім'ї”, рольові ігри, творчо-пошукові моральні діалоги, уроки взаємовиховання [6, с.123].

Враховуючи структуру моральної вихованості молодших школярів та поетапність у формуванні її компонентів, ми дібрали три блоки організаційних форм та методів морального виховання (таблиця 1).

Ефективною формою організації морального виховання учнів молодшого шкільного віку є тренінгові виховні заняття, які проводяться у формі мандрівок, “годин спілкування”, “змагань”, “годин відвертих розмов”. Зміст програми занять розподілено на п'ять модулів і охоплює такі теми:

Модуль I. Світ уявлень про добро і зло: “Світ починається з добра”, “Звідки взяли ці слова? ”, “Добрі слова і наші вчинки”.

Модуль II. Я пізнаю себе: “Я – неповторний у світі”, “Чи можу я стати кращим? ”, “Вміння керувати собою”.

Модуль III. Я серед людей: “Батьки навчають мене жити”, “Хочу мати багато друзів”, “Я серед людей”, “Правила поведінки і культура спілкування”, “Я – знавець етикету”.

Модуль IV. Я люблю і хочу працювати: “Роль праці в житті людей”, “Хто не працює, той і не їсть”, “Розпочав справу – доведи до кінця”.

Модуль V. Дивний світ довколо нас: “Люблю тебе, моя країно”, “Довколо все живе: дерева, квіти і птахи”, “Навіщо їх оберігати? ”

Таблиця 1

Форми та методи морального виховання молодших школярів

Завдання	Форми	Методи
Збагачення моральних знань, формування моральних якостей, моральних поглядів, моральних почуттів	Морально-етичні бесіди, виховні тренінгові заняття: мандрівки, змагання, години спілкування, години відвертої розмови	<i>Традиційні</i> : формування моральної свідомості та самосвідомості (морально-етичні бесіди, переконання, навіювання, роз'яснення, особистий приклад педагога).

		<i>Інтерактивні:</i> інформаційно-організаційні (евристичні бесіди, відверті розмови, “думки вголос”, презентації думок)
Формування моральних переконань, морального світогляду, моральних цінностей	Морально-етичні бесіди, тренінгові заняття, диспути, творчо-пошукові моральні діалоги, рольові ігри, морально-етичні хвилинки, презентації, звіти, конкурси, екскурсії	<i>Традиційні:</i> організації діяльності та формування досвіду моральної поведінки: вимоги, поради, натяк, доручення, виховні ситуації. <i>Інтерактивні:</i> мотиваційно-стимулюючі (мотиваційні ігри, тренінг-стимулювання, створення емоційних ситуацій успіху); пізнавально-пошукові (дискусійні розмови, “мозкова атака”, ігрові ситуації, “броунівський рух”)
Формування моральних вчинків, моральної поведінки	Тренінгові заняття, благодійні акції, зустрічі, уроки взаємовиховання	<i>Традиційні:</i> стимулювання моральної діяльності і морального розвитку. <i>Інтерактивні:</i> регулятивно-корекційні (пошук спільних ідей, встановлення правил, саморегуляція, самокорекція)

В процесі моделювання тренінгових виховних занять враховується те, що моральні знання найкраще засвоюються через включення молодших школярів в активну роботу над розв’язанням завдань, ситуацій морально-етичного змісту. Важливим за цих умов є проведення роботи з повторення та закріплення здобутих знань, яка дасть змогу врахувати вікові особливості учнів початкових класів.

З цією метою у виховній роботі можна використати систему спеціальних тренінгових вправ: репродуктивних, продуктивних (пізнавальних, тренувальних), дослідно-пошукових.

Ефективною формою роботи є також морально-етичні бесіди, в основі яких покладено діалогічний підхід, який потребує залучення всіх учнів початкових класів до активного спілкування. Необхідною умовою проведення таких бесід педагогами навчальних закладів є не лише здобуття молодшими школярами важливої інформації, а й можливість висловити свої думки, поставити запитання.

Доцільним виявилось залучення учнів початкових класів до участі в диспутах, творчо-пошукових моральних діалогах, під час яких вони відстоюють свій вибір поведінки у певній ситуації, знаходять ефективні відповіді щодо вирішення моральних проблем. У змісті таких заходів враховується положення, відповідно до якого формування моральної поведінки молодших школярів потребує створення особливих умов для перенесення здобутих моральних знань у реальну поведінку.

Провідною умовою ефективності процесів морального становлення учнів початкових класів є формування їхньої стійкої мотивації до здійснення моральних вчинків. З цією метою слід застосовувати рольові ігри, які сприяють становленню ціннісних орієнтирів і формуванню навичок моральної поведінки. Для ефективного використання цієї форми виховної роботи потрібно заздалегідь визначити мету, завдання, зміст гри, розподілити ролі між учасниками, повідомити правила. Зокрема, варто провести ігри на теми: “На острові зла”, “В країні неправди”, “Я завжди терплячий”, “Доброзичливість означає всім бажати добра...”, “Я порушив обіцянку”, “Допомогти пташці – це добра справа”, “Я слухняний школяр, але...”, “Зірву квітку і буду вдома її берегти”, “Я серед дорослих” тощо.

Важливою не лише у процесі навчання, а й під час організації виховного процесу є

проведення систематичної роботи над повторенням та закріпленням здобутих знань, сформованих навичок моральної поведінки. З метою реалізації цього положення педагогам необхідно проводити “інформаційні морально-етичні хвилинки”, на яких молодші школярі пригадують “добрі і чарівні слова”, обговорюють добрі справи, які вони зробили протягом дня.

З метою формування моральної поведінки через вправлення у моральних вчинках, важливе місце посіла така організаційна форма, як звіти, на яких учні молодшого шкільного віку мають змогу доповісти про результати виконання довгострокового “домашнього завдання”, пропагувати важливість набуття моральних якостей, рекламувати “хорошу поведінку”, “добрі справи”, “ввічливі слова”, “любов до довкілля”, “миłosердя”, “терпимість”, “правила етикету” тощо.

Для учнів початкових класів, як показали результати нашого дослідження, ефективним є проведення благодійних акцій та рейдів, а також різноманітних конкурсів на такі морально-етичні теми: “Знання чарівних слів”, “Народне слово про працьовитість”, “Дорогою додому...”, “Люби і бережи рідну природу”, “Моя країна – Україна”, “Секрети вихованого школяра” тощо.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Таким чином, виховна робота в контексті морального виховання молодших школярів спрямована на збагачення моральних знань, формування моральних якостей, моральної культури, ціннісного ставлення до оточуючого світу, а також досвіду моральної поведінки. За нашим висновком врахуванню вікових особливостей морального розвитку молодших школярів сприяє ефективна організація поведінки учнів під час гри, різних видів діяльності, застосування системи стимулювань, засоби заохочення та покарання. Позитивно впливає на формування моральної вихованості й організація оптимального режиму, участь учнів початкових класів у громадських благодійних заходах.

Перспективами подальших розвідок у цій сфері є питання морального виховання учнів різних вікових груп у процесі взаємодії загальноосвітніх навчальних закладів і сім’ї, підготовки педагогічних кадрів для забезпечення взаємодії учасників виховного процесу тощо.

Список використаних джерел:

1. Бех І.Д. Концепція виховання гуманістичних цінностей учнів // Шкільний світ. – 2005. – № 45 (грудень). – С.4-11.
2. Концепція виховання дітей та молоді у національній системі освіти // Інформаційний збірник МОУ. – 1996. – №13. – с.2-5.
3. Кучерявий О.Г. Педагогіка: особистісно-розвивальні аспекти: навчальний посібник / О.Г. Кучерявий. – К.: Видавничий дім “Слово”, 2014. – 440 с.
4. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті // Освіта. – 2001. – 11 – 18 липня. – С. 2 – 6.
5. Основні орієнтири виховання учнів 1–11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України [Електронний ресурс] : наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 31.10.2011 № 124. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/ua//activity/education/extracurricular-activities-and-children-rights-protection/196/6561/>.
6. Шагай Н. М. Педагогічні умови морального виховання учнів початкових класів у позашкільних навчальних закладах : дис. канд. пед. наук: 13.00.07 / Рівненський держ. гуманітарний ун-т. – Рівне, 2007. – 339 с.

REFERENCES TRANSLATED AND TRANSLITERATED

1. Bekh, I. D. (2005). Kontseptsiya vihovannya humanistichnih tsinnostey uchniv [Kontseptsiya vihovannya humanistichnih tsinnostey uchniv] *Shklniy SvIt [School World]*, 45, 4-11

2. Ministerstvo osviti i nauki Ukrayini (1996). KontseptsIya vihovannya dltey ta molodI u natsIonalnIy sistemI osvIti [Conception of education of children and young people is in the national system of education]. *InformatsIyniy zbirnik MInIsterstva osvIti I nauki Ukrayini [Informative collection of Department of education and science of Ukraine]*. 13. 2-5
3. Kucheryaviy O.G. (2014). *PedagogIka: osobistIsno-rozvivalnI aspekti* [Pedagogics: personality-developing aspects]. Kyiv: Slovo.
4. Ministerstvo osviti i nauki Ukrayini (2001). Nationalna doktrina rozvitku osviti Ukrayini u XXI stolitti [National doctrine of development of formation of Ukraine in XXI century]. *Osvita [Education]*, July, 11 – 18, 2-6
5. Ministry of Education and Science of Ukraine. (2011). *Osnovni oriientyry vykhovannia uchniv 1-11 klasiv zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv Ukrainy* [Main directions of education of pupils of 1-11 grades of secondary schools of Ukraine] (*Decree No. 124, October 31*). Retrieved from <http://mon.gov.ua/ua//activity/education/extracurricular-activities-and-children-rights-protection/196/6561/>.
6. Shagay N. M. (2007). *PedagogIchnI umovi moralnogo vihovannya uchnIv pochatkovih klasIv u pozashkIlnih navchalnih zakladah* [Pedagogical conditions of moral education of junior pupils in the extra-curriculum educational establishments]. (Dissertation Abstract. Rivne).

Стаття надійшла до редакції 15.04.2015